

Circulaire CBFA_2008_12 dd. 9 mei 2008

De verslaggeving van de effectieve leiding inzake de beoordeling van het interne controlesysteem en de verklaring van de effectieve leiding inzake de periodieke prudentiële rapportering

Toepassingsveld:

Kredietinstellingen, beleggingsondernemingen, beheervenootschappen van ICB's, financiële holdings, vereffeningsinstellingen en met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen.

Samenvatting/Doelstelling:

Deze circulaire behandelt de modaliteiten van de verslaggeving die de effectieve leiding jaarlijks dient te versturen aan de erkende commissaris en aan de CBFA. De circulaire bevat de verwachtingen van de CBFA over de beschrijving en de beoordeling van de interne controle. Daarnaast behandelt de circulaire ook de modaliteiten van de verklaring van de effectieve leiding over de periodieke prudentiële rapportering.

Geachte mevrouw,
Geachte heer,

1. Situering

1.1. Verantwoording

De wet van 15 mei 2007, het koninklijk besluit van 27 april 2007 en het koninklijk besluit van 29 oktober 2007 hebben belangrijke wijzigingen aangebracht aan de diverse sectorale wetgevingen¹ inzake de omschrijving van de verantwoordelijkheden van de effectieve leiding en het wettelijk bestuursorgaan voor het bestaan van een passend interne controlesysteem bij kredietinstellingen, beleggingsondernemingen, beheervenootschappen van ICB's, vereffeningsinstellingen en met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen, hierna de instellingen.

In deze aangepaste wetgeving wordt de collectieve verantwoordelijkheid van de effectieve leiding vooropgesteld. Onder toezicht van het wettelijke bestuursorgaan, is zij verantwoordelijk voor het nemen van alle noodzakelijke maatregelen om de naleving te verzekeren van:

- een passend financieel verslaggevingsproces;
- een passende operationele werking van de instelling;
- passende regels inzake compliance en integriteit van de instelling.

In **bijlage CBFA_2008_12-5** bij deze circulaire wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van de wettelijke bepalingen waarbij de effectieve leiding verantwoordelijk wordt gesteld voor de naleving ervan.

¹ Artikel 20 en artikel 20 bis van de wet van 22 maart 1993, artikel 62 en 62 bis van de wet van 6 april 1995, artikel 153 van de wet van 20 juli 2004, artikel 10, 10 bis en artikel 12 van het koninklijk besluit van 26 september 2005.

Centraal in deze wetsbepalingen staat de verplichting voor de instelling om een passende interne controle te organiseren² waarvan de werking jaarlijks dient beoordeeld te worden.

Het wettelijke bestuursorgaan heeft daarbij een belangrijke controlebevoegdheid. Zij dient in voorkomend geval via het auditcomité, te controleren of de instelling beantwoordt aan de vereisten van de wet. Zij dient tevens kennis te nemen van de maatregelen die werden genomen om tegemoet te komen aan de betrokken vereisten.

Om de effectieve leiding en het wettelijke bestuursorgaan toe te laten hun verantwoordelijkheid te nemen heeft de wetgeving voorzien in een aangepast rapporteringssysteem. De effectieve leiding moet minstens jaarlijks³ rapporteren over de naleving van de voormelde organisatorische vereisten en beschermingsregels en over de genomen passende maatregelen. Deze rapportering is bestemd voor:

1. het wettelijke bestuursorgaan;
2. de erkende commissaris;
3. de CBFA.

Deze verslaggeving wordt hierna omschreven als de verslaggeving inzake de beoordeling van het interne controlesysteem.

De wetgeving voorziet dat de CBFA de modaliteiten bepaalt van deze verslaggeving die zowel bestemd is voor de erkend commissaris als voor haarzelf. De CBFA gaat er evenwel van uit dat hetzelfde verslag tevens wordt overgemaakt aan het wettelijk bestuursorgaan.

Overeenkomstig de sectorale wetgeving⁴ verlenen de erkende commissarissen hun medewerking aan het prudentiële toezicht. Deze verslaggeving zal dan ook een basisdocument vormen voor de werkzaamheden van de erkende commissarissen gericht op de beoordeling van de interne controlemaatregelen en de bevestiging van de periodieke staten zoals wettelijk bepaald⁵.

1.2. De verslaggeving inzake de beoordeling van het interne controlesysteem

In het tweede deel van deze circulaire worden de basisprincipes inzake de methode van interne controle in herinnering gebracht en worden de modaliteiten van de verslaggeving inzake de beoordeling van het interne controlesysteem toegelicht. Deze zal bestaan uit drie delen:

- een beschrijving van de organisatie, de activiteiten en het risicobeheer.

In haar circulaire 99/1⁶ aan de erkende revisoren werd aan de revisor gevraagd om jaarlijks te voorzien in een rapportering over de organisatie, de activiteiten en het risicobeheer van de instelling. De betrokken circulaire bevestigde dat deze rapportering mocht worden opgesteld door de instelling zelf. Gelet op de bijzondere rapporteringsverplichtingen van de effectieve leiding in de nieuwe wetsbepalingen geeft de CBFA er de voorkeur aan deze verslaggeving voortaan rechtstreeks door de instelling zelf gebeurt en onderdeel vormt van de verslaggeving inzake de beoordeling van het interne controlesysteem.

- een beoordeling over de passendheid en de werking van het interne controlesysteem;
- een opsomming van de genomen maatregelen.

² Artikel 20§3 van de wet van 22 maart 1993, artikel 62§3 van de wet van 6 april 1995, en artikel 153§3 van de wet van 20 juli 2004, artikel 10§3 en artikel 12 van het koninklijk besluit van 26 september 2005.

³ Artikel 20§5 en artikel 20 bis §7 van de wet van 22 maart 1993, artikel 62§5 en artikel 62 bis §7 van de wet van 6 april 1995, artikel 153 §10 van de wet van 20 juli 2004, artikel 10 § 5, artikel 10 bis §7 en artikel 12 van het koninklijk besluit van 26 september 2005.

⁴ Artikel 55 van de wet van 22 maart 1993, artikel 101 van de wet van 6 april 1995 en artikel 195 van de wet van 20 juli 2004 evenals artikel 31 van het koninklijk besluit van 26 september 2005.

⁵ In dit kader werkt de CBFA tevens aan een herziening van de circulaire D1 99/1 van 12 maart 1999 met richtlijnen aan de erkende commissarissen houdende precisering van de draagwijdte van de medewerkingsopdracht aan het prudentieel toezicht zoals deze wettelijk is bepaald.

⁶ Circulaire D1 99/1 van 12 maart 1999: Richtlijnen aan de erkende revisoren

1.3. Verklaring over de periodieke prudentiële rapportering

In het derde deel van deze circulaire wordt ingegaan op een tweede verslaggeving die van de instellingen wordt gevraagd ingevolge de wet van 15 mei 2007⁷ en het koninklijk besluit van 29 oktober 2007 dewelke van de effectieve leiding een specifieke verklaring verwacht op het vlak van de periodieke prudentiële rapportering.

1.4. Toepassingsgebied

Deze circulaire is van toepassing op kredietinstellingen, beleggingsondernemingen, beheervenootschappen van ICB's, financiële holdings, vereffeninginstellingen en met vereffeninginstellingen gelijkgestelde instellingen naar Belgisch recht evenals op in België gevestigde bijkantoren van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen die niet ressorteren onder het recht van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte en op in België gevestigde bijkantoren van buitenlandse met vereffeninginstellingen gelijkgestelde instellingen⁸.

Deze circulaire wordt toegepast op vennootschappelijke en op geconsolideerde basis⁹. Wanneer echter gereguleerde ondernemingen deel uitmaken van een groep waarop de CBFA geconsolideerd of subgeconsolideerd toezicht houdt, mag het verslag van de gereguleerde ondernemingen over het interne controlesysteem deel uitmaken van het verslag op geconsolideerde of subgeconsolideerde basis, op voorwaarde dat de relevante aspecten van de gereguleerde moeder- en dochterondernemingen in het geconsolideerde of subgeconsolideerde verslag op herkenbare wijze zijn opgenomen. Deze werkwijze kan op geen enkele wijze afbreuk doen aan de verantwoordelijkheid van de effectieve leiding, in voorkomend geval het directiecomité, van de gereguleerde onderneming voor de naleving van de wettelijke verplichtingen, daarin begrepen de rapportering aan haar wettelijk bestuursorgaan

Punt 3 van deze circulaire - Verklaring over de periodieke prudentiële rapportering - is tenslotte tevens van toepassing op de bijkantoren van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte.

⁷ Artikel 44, tweede lid van de wet van 20 maart 1993, artikel 91, tweede lid van de wet van 6 april 1995 en artikel 185, tweede lid van de wet van 20 juli 2004;

⁸ Voor de in België gevestigde bijkantoren van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen die niet ressorteren onder het recht van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte en van buitenlandse met vereffeninginstellingen gelijkgestelde instellingen gaat de CBFA ervan uit dat onder effectieve leiding de leiding van het bijkantoor moet worden verstaan en dat voor het wettelijk bestuursorgaan kan uitgegaan worden van een rapportering aan de effectieve leiding van het hoofdkantoor. De rapportering zal zich toespitsen op de activiteiten van het Belgische bijkantoor.

⁹ Voor de financiële holdings dient er geen verslag over het interne controlesysteem te gebeuren op vennootschappelijke basis. Wel dient er een dergelijk verslaggeving te zijn op geconsolideerde basis. Overeenkomstig artikel 4§1 van het K.B. van 12 augustus 1994 over het toezicht op geconsolideerde basis op kredietinstellingen, beleggingsondernemingen en beheervenootschappen van instellingen voor collectieve belegging slaat het toezicht op financiële holdings eveneens op het beleid, de organisatie en de interne controle als bedoeld in de artikelen 20 en 20 bis van de bankwet, de artikelen 62 en 62 bis van de wet op de beleggingsondernemingen en artikel 153 van de wet op het collectief beheer van beleggingsportefeuilles, voor het geconsolideerd geheel. De verslaggevingsplicht door de effectieve leiding is derhalve op overeenkomstige wijze toepasselijk op de geconsolideerde positie van financiële holdings.

2. Verslaggeving aan de CBFA en de erkend commissaris inzake de beoordeling van het interne controlesysteem

2.1. Het interne controlesysteem

De CBFA heeft in haar basiscirculaires¹⁰ de interne controle gedefinieerd als het geheel van maatregelen dat, onder de verantwoordelijkheid van de leiding (de effectieve leiding en het wettelijk bestuursorgaan) van de instelling, met redelijke zekerheid moet toelaten dat :

- de bedrijfsvoering geordend en voorzichtig gebeurt met afgelijnde doelstellingen;
- de ingezette middelen economisch en efficiënt gebruikt worden;
- de risico's gekend zijn en afdoende beheerst worden ter bescherming van het vermogen;
- de financiële en beheersinformatie integer en betrouwbaar is;
- de wetten en reglementen alsmede de algemene beleidslijnen, plannen en interne voorschriften nageleefd worden.

Deze circulaires blijven onverkort van toepassing¹¹. In de betrokken circulaires worden een aantal criteria vooropgesteld waaraan het interne controlesysteem dient te beantwoorden. De CBFA wijst op de noodzaak om bij de beoordeling van de interne controle gebruik te maken van een algemeen aanvaarde methodiek¹² die voldoende wordt onderbouwd en die op een consistente wijze wordt toegepast. Zoals tevens uiteengezet in bovenvermelde circulaires zijn de essentiële elementen daarbij de vaststelling van de doelstellingen van de instelling¹³, de identificatie van de risico's die de instelling loopt, de wijze waarop de instelling de risico's beheerst, de identificatie en kritische analyse van eventuele tekortkomingen, de gevolgen die aan de tekortkomingen worden gegeven en tot slot de documentatie die van dit proces wordt aangelegd.

Naast de circulaires bestaan er ook documenten van internationale prudentiële fora (o.a. Baselcomité) welke nuttig kunnen geraadpleegd worden¹⁴.

2.2. Doelstelling

De verslaggeving aan de CBFA en de erkend commissaris heeft als doelstelling :

- de naleving door de instelling van de diverse wettelijke en/of reglementaire organisatorische regels en beschermingsregels te kunnen nagaan;
- een overzicht te krijgen van de passende maatregelen die de effectieve leiding heeft genomen om aan deze vereisten te beantwoorden.

De verslaggeving sluit aan bij het geheel van de bestaande prudentiële acties en verwachtingen zoals gedefinieerd in een aantal circulaires van de CBFA, onder meer de circulaires interne controle¹⁵, internal governance¹⁶, compliance¹⁷ en over de tweede pijler^{18 19 20}.

¹⁰ De circulaire DI 97/4 van 30 juni 1997 over interne controle en interne audit voor wat de kredietinstellingen betreft, de circulaire D1/EB/2002/6 van 14 november 2002 inzake interne controle en interne audit voor wat de beleggingsondernemingen betreft en de circulaire PPB/2007/05/CPB aan de vereffeningsinstellingen en de met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen over interne controle, interne audit en over de compliancefunctie, over het voorkomingsbeleid, over de gezonde beheerpraktijken inzake uitbesteding en over de gezonde beheerpraktijken inzake de bedrijfscontinuïteit van de vereffeningsinstellingen en de met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen.

¹¹ De beheerverenootschappen van ICB's kunnen tevens nuttig gebruik maken van voornoemde circulaires.

¹² Met algemeen aanvaarde methodiek wordt een methodiek bedoeld die gebaseerd is op internationaal of nationaal aanvaarde modellen (zoals het COSO raamwerk) inzake interne controle.

¹³ Naast de doelstellingen opgelegd door de wet zelf dient de instelling haar eigen duidelijke en meetbare doelstellingen te definiëren voor de diverse activiteiten waarbij zij het risiconiveau bepaalt dat zij bereid is te aanvaarden.

¹⁴ Zie ondermeer:

- Framework for Internal Control Systems in Banking Organisations, September 1998;
- Principles for the Management of Credit Risk, July 1999.

¹⁵ Circulaires D1 97/1 van 30 juni 1997 en D1/EB/2002/6 van 14 november 2002 en PPB-2007-5-CPB van 5 maart 2007 voor wat betreft interne controle en interne audit.

¹⁶ Circulaire PPB-2007-6-CPB-CPA van 30 maart 2007.

¹⁷ Circulaire D1 2001/13 van 18 december 2001 inzake compliance.

2.3. Inhoud van de verslaggeving:

2.3.1. Algemeen

Het doel en de inhoud van de verslaggeving aan de CBFA en de erkend commissaris zijn identiek.

De vennootschappen voor vermogensbeheer en beleggingsadvies waarvoor de verplichte aanstelling van een erkend revisor niet geldt, beperken zich tot een verslaggeving aan de CBFA.

De verslaggeving wordt in overleg met de CBFA en desgevallend de erkende commissaris aangepast aan de aard, de schaal en de complexiteit van het bedrijf van de instelling en de activiteiten die door haar worden verricht.

De verslaggeving bevat:

- een beschrijvend gedeelte;
- een gedeelte met een beoordeling;
- een overzicht van de genomen maatregelen.

2.3.2. De beschrijving door de effectieve leiding

De effectieve leiding dient een beknopte beschrijving te geven van:

- de methodiek die gebruikt wordt om de interne controle te evalueren;
- de interne controlemaatregelen die gericht zijn op de betrouwbaarheid van het financieel verslaggevingsproces (jaarrekening en prudentiele rapporting);
- de operationele werking, de activiteiten, en de significante interne controleprocessen van de instelling;
- het algemene risicobeheer van de instelling waarbij verwezen kan worden naar de bestaande consulteerbare beschrijvingsdocumenten (permanent dossier).
- de specifieke compliancedomeinen met betrekking tot de integriteit van de instelling en de bescherming van cliënten

In **bijlagen CBFA_2008_12-1; -2; -3; -4** bij deze circulaire worden deze vijf domeinen hernomen en worden de diverse aspecten aangeduid die in deze beschrijving kunnen opgenomen worden.

In deze beschrijving mag in ruime mate gebruik gemaakt mogen worden van reeds bestaande documentatie die in het kader van andere wettelijke of prudentiële initiatieven binnen de instelling aanwezig zijn. Aangezien het document o.m. een basisdocument vormt voor de erkende commissarissen in de uitoefening van hun opdracht (zie supra), dienen de instellingen ervoor te zorgen dat de verslaggeving één coherent geheel vormt dat een analyse op zich mogelijk maakt.

2.3.3. De beoordeling door de effectieve leiding

De effectieve leiding dient een beoordeling te maken over de passendheid en de werking van de bestaande interne controle. Deze beoordeling die neerkomt op een *self assessment* slaat op de vijf domeinen aangegeven in de **bijlagen CBFA_2008_12-1; -2; -3; -4** bij deze circulaire:

- A. het interne controlesysteem (methodiek);
- B. het financieel verslaggevingsproces (jaarrekening en prudentiele rapporting);
- C. de operationele werking, de activiteiten, en de significante interne controleprocessen van de instelling;

¹⁸ Circulaire PPB-2007-1-CPB van 8 februari 2007 (meer specifiek over Titel XII van het reglement eigen vermogen van 17 oktober 2006).

¹⁹ Circulaire van 20 december 2006 over renterisico, liquiditeitsrisico en concentratieisico.

²⁰ Zie circulaire PPB-2007-15-CPB-CPA van 18 december 2007 aangaande bepaalde prudentiële verwachtingen inzake het « Internal Capital Adequacy Assessment Process » (ICAAP)

- D. het algemene risicobeheer;
- E. compliance en bescherming van de activa van beleggers.

Bij deze beoordeling wordt in de mate van hun toepasselijkheid rekening gehouden met de diverse deelaspecten die in de **bijlagen CBFA_2008_12-1; -2; -3; -4** bij deze circulaire worden opgenomen. Wanneer het assessment leidt tot een positieve beoordeling over de passendheid en de werking van de bestaande interne controle in het betrokken domein, kan de verklaring zich daartoe beperken. Ieder deelaspect dat aanleiding geeft tot nuancering of tot een negatieve beoordeling dient te worden toegelicht.

Tenslotte dient de effectieve leiding een overzicht te geven van de relevante passende maatregelen die zij in de loop van de verslagperiode heeft genomen in het kader van het interne controleproces.

De beoordeling gebeurt op basis van bovenvermelde methodiek en op basis van de documentatie die in het kader van dit proces wordt aangelegd. De beoordeling van de interne controlemaatregelen zal tevens kunnen steunen op de inhoud van de verschillende organisatorische circulaire's die de CBFA tot nu toe heeft uitgewerkt alsmede referentiedocumenten die door internationale prudentiële fora werden uitgevaardigd (zie o.m. voetnoot 14).

2.4. Vorm

Het schema opgenomen in **bijlagen CBFA_2008_12-1; -2; -3; -4** bij deze circulaire geldt als aanbeveling. De instellingen passen het verder aan in functie van hun organisatie en de risico's waaraan zij onderhevig zijn. De vorm en de structuur van de verslaggeving dient evenwel consistent te zijn in de tijd zodanig dat een vergelijking mogelijk is en evoluties kunnen worden onderkend.

De verslaggeving wordt ondertekend door de perso(o)n(en) die de effectieve leiding collegiaal kan (kunnen) vertegenwoordigen. Mits voorafgaand akkoord van de CBFA omtrent de modaliteiten, de veiligheid en de vertrouwelijkheid kan de verslaggeving tevens langs elektronische weg worden overgedragen.

2.5. Periodiciteit en tijdstip van rapportering

De verslaggeving gebeurt jaarlijks en wordt aan de CBFA en de erkende commissaris bezorgd binnen de maand na het afsluiten van het boekjaar.

De CBFA verwacht een eerste rapportering per 31 januari 2009 voor het boekjaar 2008.

3. Verklaring over de periodieke prudentiële rapportering

De effectieve leiding verklaart halfjaarlijks aan de CBFA dat de periodieke staten voldoen aan de wettelijke vereisten²¹. Het is aangewezen dat een kopie van deze rapportering wordt bezorgd aan de erkende commissaris. De CBFA gaat er ook van uit dat hetzelfde verslag tevens wordt overgemaakt aan het wettelijke bestuursorgaan.

De effectieve leiding verklaart in eerste instantie dat de rapportering in overeenstemming is met de boekhouding en de inventarissen, waarbij ze bevestigt dat de periodieke staten:

1. volledig zijn, wat wil zeggen dat ze alle gegevens bevatten uit de boekhouding en de inventarissen op basis waarvan de periodieke staten zijn opgemaakt;
2. juist zijn, wat wil zeggen dat deze de gegevens correct weergeven uit de boekhouding en de inventarissen op basis waarvan de periodieke staten zijn opgemaakt.

²¹ Artikel 44, tweede lid van de wet van 20 maart 1993, artikel 91, tweede lid van de wet van 6 april 1995 en artikel 185, tweede lid van de wet van 20 juli 2004.

Daarnaast bevestigt de effectieve leiding dat zij het nodige gedaan heeft opdat:

1. de voornoemde staten opgemaakt zijn volgens de geldende richtlijnen²² van de CBFA,
2. zij opgesteld zijn:
 - met toepassing van de boekings- en waarderingsregels voor de opstelling van de jaarrekening, of
 - voor de periodieke rapporteringsstaten die geen betrekking hebben op het einde van het boekjaar, met toepassing van de boekings- en waarderingsregels voor de opstelling van de jaarrekening van het laatste boekjaar.

De verklaring volgt de bewoording van de wet.

Indien de effectieve leiding een dergelijke verklaring niet of niet volledig kan verstrekken, preciseert zij in welke domeinen er tekortkomingen werden vastgesteld en welke maatregelen er werden genomen om deze tekortkomingen te verhelpen.

De verklaring wordt aan de CBFA overgemaakt ten laatste drie maanden na de betrokken verslagperiode. De verklaring vermeldt het balanstotaal alsook het resultaat van de betrokken periode. Een nieuwe verklaring wordt overgemaakt wanneer de periodieke staten worden aangepast binnen of na voormelde periode van drie maanden.

De verklaring wordt ondertekend door de perso(o)n(en) die de effectieve leiding collegiaal kan (kunnen) vertegenwoordigen. Mits voorafgaand akkoord van de CBFA omtrent de modaliteiten, de veiligheid en de vertrouwelijkheid kan de verslaggeving tevens langs elektronische weg worden overgedragen.

* * *

Wij bezorgen een kopie van deze circulaire aan de revisor(en) van uw instelling.

Hoogachtend,

De Voorzitter,

Jean-Paul SERVAIS.

- Bijlagen:*
- [CBFA 2008_12-1 / Aanbevolen schema voor de verslaggeving van de effectieve leiding van kredietinstellingen inzake de beschrijving, de beoordeling en de genomen maatregelen inzake interne controle;](#)
 - [CBFA 2008_12-2 / Aanbevolen schema voor de verslaggeving van de effectieve leiding van beleggingsondernemingen inzake de beschrijving, de beoordeling en de genomen maatregelen inzake interne controle;](#)
 - [CBFA 2008_12-3 / Aanbevolen schema voor de verslaggeving van de effectieve leiding van beheervenootschappen van ICB's inzake de beschrijving, de beoordeling en de genomen maatregelen inzake interne controle;](#)
 - [CBFA 2008_12-4 / Aanbevolen schema voor de verslaggeving van de effectieve leiding van vereffeningsinstellingen en met vereffeningsinstellingen gelijkgestelde instellingen inzake de beschrijving, de beoordeling en de genomen maatregelen inzake interne controle;](#)
 - [CBFA 2008_12-5 / Overzicht van de wettelijke bepalingen waarbij de effectieve leiding verantwoordelijk wordt gesteld voor de naleving ervan.](#)

²² Eigenvermogensreglement inbegrepen